

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio LVII. De Angelorum cognitione respectu rerum materialium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

intelligatur quidditatiua, neganda est maior: si verò euidens quoad prædicata, quæ de Deo cognoscunt, nempe quod sit infinitus, sapientissimus, &c. non attingendo eum, ut est in se, concessa maiori neganda est minor: per creaturas namque, quæ Dei sunt effectus, à diuina perfectione infinite deficientes, cognoscuntur illa omnia de Deo euidenter, nõ solum ab Angelis, sed etiam à nobis.

Ad tertium. Ad tertium data maiori, ad minorem negari in primis debet hominem in statu naturæ lapsæ non habere cognitionem in particulari de suo ultimo fine naturali, Deo optimo maximo: licet enim de eo non habeat cognitionem quidditatiuam, habet tamen cognitionem in particulari, quam per ea quæ facta sunt adipiscitur, qualem profectò habuerunt Philosophi naturales, iuxta illud Pauli ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.* Deinde si nomine, notitiæ distinctæ, intelligatur quidditatiua, neganda est minor, & consequentia: si verò intelligatur euidens, iuxta sensum paulò antea explicatum, concessa minori, & consequentia, neganda est minor vterius subsumpta, eam nempe notitiæ haberi non posse, nisi per speciem: tam enim à nobis, quàm ab Angelis, haberi potest per ea quæ facta sunt, ut paulò antea dictum est.

Ad quartum. Ad quartum si sit sermo de diuina potentia, concessa antecedente, negetur consequentia. Neque enim quicquid Deus per suam omnipotentem virtutem potest supernaturaliter facere, quod ad ordinem gratiæ & ad beatitudinem supernaturalem non pertineat, tribuendum est Angelis.

Ad quintum. Ad quintum concedatur antecedens, & negetur consequentia. Ratio est, quia substantia vnius Angeli non est effectus substantiæ alterius: est verò effectus proprius Dei: per effectum autem proprium causæ prædicatæ illi propria possumus cognoscere, in quibus ab effectu distinguitur.

QVÆSTIO LVII.

De Angelorum cognitione respectu rerum materialium.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli cognoscant res materiales.

CONCLUSIO affirmat, & est communis. D. Thomas arbitratur res materiales ab Angelis cognosci per species infusas. Scotus verò per acquiritas iuxta modum quæst. 55. artic. 2. explicatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angeli cognoscat singularia.

Angeli cognoscut singularia.

CONCLUSIO affirmat, contrariumque esset error in fide. Probat, quoniam Angeli in Scripturis sanctis narratur fuisse locuti cum singularibus hominibus de rebus singularibus, ut cum Abrahamo, Loth, Moysè, utroque Tobia, beata Virgine, &c. *Omnesque sunt administratorij spiritus in ministeriū missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis*, ut ad Hebræos primo habetur. Eorumque naturæ & custodiæ traditi sunt homines in particulari, ut ex illo

Matthai 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in caelis est*, constat: hæc autem præstare non possent, nisi cognoscerent singularia. Adde, quod demones tentant homines, ut ex Scripturis sacris est manifestum: id autem efficere non possent, nisi eos cognoscerent in particulari. Reliqua quæ hoc loco dici poterant, dicta sunt quæstione 55. articulo secundo.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli cognoscant futura.

SPRIMA conclusio. Ea futura, quæ idcirco necessaria sunt, quod à causis necessariis proueniant, ab Angelis certò, & sine vlla fallentia cognoscuntur: ut solem oriturum cras, posito quod motus cæli non esset: tali, vel tali die futuram eclipsim Luna, aut Solis, &c. Hæc probatur, quoniam Angeli sua scientia naturali penetrant causas omnes naturales: ergo in causis atque ex causis cognoscent multò meliùs, quàm nos omnes effectus inde necessariò profecturos.

CONCLUSIO Secunda conclusio. Effectus futuri, qui pendent à causis quidem, quæ suapte natura impediri possunt, sed ad vnum sunt determinatæ, certò cognosci possunt ab Angelis, quatenus præcisè ab eis pendent, & quatenus, quod impediantur, pender à similibus causis agentibus ex necessitate naturæ, determinatisque ad vnum: non verò ut pendent à causis indeterminatis ad vnum, aut in quantum ab eiusmodi causis possunt impediri. Causas indeterminatas ad vnum, seu indifferentes ad plura, diximus quæst. 14. artic. 13. disputat. 12. esse in primis liberum arbitrium, tam diuinum quàm angelicum & humanum, & voluntatem puerorum, & amentium, in quibus licet non sit libertas cum ea notitia boni & mali, quæ sit satis ad culpam, est tamen aliqualis libertas. Deinde appetitū sentientem brutorum, in quo quasi vestigium quoddam libertatis ad quosdam actus cernitur. In paucis etiam quibusdam aliis euenientibus asseruimus indeterminatam ad vnum, seu indifferentiam ad multa reperiri. In reliquis verò causis naturalibus inueniri quidem determinationem ad vnum, licet magna ex parte sint eius naturæ, ut impediri possint. Si ergo omnes causæ, quæ continentur in hoc vniuerso, essent huius posterioris generis, sanè Angeli certò cognoscere possent effectus omnes futuros, etiam eos, qui à causis, quæ suapte natura impediri possent emanarent, siue effectus essent de numero rarò contingentium, siue ut plurimum, siue eorum, qui æquè à causis naturalibus euenire solent, & non euenire. Ratio est, quia penetratis causis, cognoscerent certò, quæ essent de facto impediendæ, & quæ non, & subinde, qui effectus essent de facto futuri, & qui non: quæ causa est, cur dixerimus paulò antea, Angelos certò cognoscere effectus futuros, quatenus pendent ab huiusmodi causis, & quatenus à similibus aliis possunt impediri: non verò quatenus mediata vel immediate pendent à causis indeterminatis ad vnum, quales sunt illæ, quas numerauimus, & quatenus ab eisdem mediata vel immediate impediri possunt. Lege quæ diximus disputatione duodecima citata.

FERTIA conclusio. Illos solos effectus futuros Angeli non possunt certò cognoscere, qui proximè vel remotè pendent à libero arbitrio, aliisque causis indeterminatis ad vnum, ab eisve proximè, vel remote

motu impediri possunt. Coniecturis tamen, specta-
ta complexione cuiusque harum causarum, si cor-
porea sint, spectatisque aliis circumstantiis concu-
rentibus, conicere possunt Angeli quid probabilius
sit euenturum. Hæc posterior pars conclusionis no-
tissima est, præsertim si habeatur ratio, tum acumi-
nis intellectus Angelorum quo naturas rerum opti-
mè penetrant, tum etiam diuturnæ experientiæ, qua
longo tempore quid in similibus euentibus soleat
vt plurimum euenire, sunt experti. Ex ea verò & ex
præcedente conclusione facile quibus intelliget,
quàm multa arte demonum prædici possint: solum
quippe excipimus à certa ipsorum cognitione fu-
tura, quæ à libero arbitrio, paucisque aliis causis ad
vnum minimè determinatis, proximè vel remotè
pendent, & præcisè quatenus ab eis pendent: & in
his adhuc, ex iudiciis, circumstantiisque concu-
rentibus, ob diuturnam experientiam, quam habent,
conicere optimè possunt, quid probabilius sit eu-
enturum. Vnde Damascenus 2. lib. fidei Orthodoxæ,
cap. 4. *Prædicunt, inquit, demones quandoque ea, que
longè futura sunt, perspicientes, quandoque verò con-
eientes, vnde, & pleraque mentiuntur: quibus non præ-
standa fides, & si sepe numero (ceu diximus) vera pro-
ferunt. Sciunt autem & Scripturas. Omnis igitur præ-
dicitas ab ipsis excogitata est, &c.*

*Demonum
arte qua fu-
tura prædici
possint.*

Prior verò pars conclusionis non solum est re-
ceptissima, sed etiam est de fide: illa namque sola
sunt, quæ propriè sunt futura contingentia, vt pote
quæ ab omni fatali necessitate sunt libera, possunt-
que, spectato etiam ordine toto causarum vniuer-
si, euenire, & non euenire, vt ex dictis quaestione
14. articulo 13. est manifestum: cognoscere autem
futura contingentia propria virtute solius est
Dei, iuxta illud Isaia 41. *Annunciate que ventura
sunt in futurum, & sciemus, quia Dixi estis vos. Et cap.
49. Ego sum Deus, & non est similis mei, annuncians
ab exordio nouissimum, & ab initio, que nondum facta
sunt.* Ratione etiam probatur, quoniam eiusmodi
contingentia non cognoscuntur ab Angelis esse fu-
tura in ipsismet: eò quòd nondum sint, possintque
re ipsa non esse: neque in causis, eò quòd cause in-
differentes sint, vt ex eis, vel eueniant, vel non eue-
niant: neque ex rationibus terminorum, eò quòd
neutrum extremum vendicat sibi alterum, sed in-
differentia sunt, vt vnum, vel conueniat, vel non
conueniat alteri: nec item erit indicare aliud, vnde
certò ab eis cognoscantur esse futura: ergo non co-
gnoscuntur ab Angelis, sed à solo Deo, qui ob alti-
tudinem ac eminentiam suæ scientiæ, certò illa co-
gnoscit certitudine proueniente, non ex re ipsa co-
gnita, sed ex altitudine & perfectione diuinæ cog-
nitionis, vt quaest. 14. artic. 13. explicatum est.

ARTICVLVS IV.

Virum Angeli cognoscant cogitationes cordium.

*Sensus quaest.
explicatur.*

ICER, si vim nominis spectes, no-
mine cogitationum cordis, eæ intellectus
cogitationes intelligantur, quæ à va-
luntate imperantur: quaestio tamè vni-
uersum excitatur de operationibus tã
intellectus, quàm voluntatis, præsertim de liberis:
quamvis & de merè naturalibus, idem, quod de li-
beris, videatur etiam dicendum.

*Quoniam
Angeli ex
essentibus co-
gnoscant co-
gitationes
cordium.*

Conueniant omnes in prima conclusione, quam
D. Thomas statuit hoc loco, nempe non solum An-
gelos, sed & nos, posse per effectus cognoscere co-
gitationes & affectiones cordium. Aliquando qui-

Adem certò (vt Durandus in 2. dist. 8. q. 5. adnotauit)
quando videlicet effectus sunt tales, vt ex eis certò
colligantur cogitationes & affectus cordis: si nam-
que Angelus, aut homo conspiciat alium hominem
nullo alio eum impellente, currere, certò inde col-
liget & intelliget, eum velle currere. Aliquòdo verò
solum probabilitè, quando scilicet coniectura so-
lum est indicium probabile: quo pacto ex vultu,
pulsu, aliisque iudiciis, intelligitur saepe cogitatio,
aut effectus cordis. Tantòque plures cogitationes
& affectus intelliguntur ab Angelis, quàm à nobis,
eòque meliùs & subtiliùs, quòd plures magisque oc-
cultos effectus, quàm nos, cognoscunt, cum pro-
fundiori penetratione, & certiori illatione, per quã
meliùs inferunt & coniciunt cordium affectus &
cogitationes.

Tota controuersia est, vtrum Angeli suis viribus
naturalibus possint immediatè intueri cogitationes
intellectus nostri, & volitiones nostras, aliorumque
Angelorum: non secus ac immediatè possunt vide-
re substantiam animæ nostræ, & aliorum Angelorũ.
Scotus in dist. 9. q. 1. & 2. & in 4. dist. 10. q. 8. ad ter-
tium; Gabriel in 2. dist. 9. q. 2. & in canonem lect. 11.
Maior in 2. dist. 9. q. 3. Ockhamus & quidam alij, in
ea sunt sententia vt dicant, Angelos posse quidem
suis viribus naturalibus cognoscere cogitationes &
volitiones nostras, aliorumque Angelorum: eas ta-
men de facto non cognoscere, eò quòd id ita expe-
diens sit. Ea verò ratione eas non cognoscere, quòd
Deus subtrahat suum concursum generalem, ne in-
tellectionem earum eliciant: non secus ac subtra-
hendo similiter suum generalem concursum effe-
cit, vt ignis in fornace Babylonica non exureret tres
illos pueros, quos alioquin suapte natura combus-
sisset: *Quando verò, inquit, vnus Angelus suum
dirigit conceptum ad alium, aut ad alios, vt cum eis men-
taliter loquatur, tunc Deus concurrit cum eo, aut cum
eis concursu generali, vt inspiciant, agnoscantque conce-
ptum, qui ad eos per mentalem locutionem dirigitur: eò-
que ratione vnus Angelus loquitur cum alio, aut cum
aliis cum quibus vult loqui, ceteris non audientibus.*

*Scoti & alio-
rum opinio.*

Probant hi Doctores suam sententiam. Primò,
quoniam cogitationes intellectus & volitiones, sunt
obiecta intelligibilia: eò quòd ens & intelligibile
recurrant: præterea existunt actu, nec minus viden-
tur proportionata intellectui cuiusuis Angeli, quàm
potentiæ quibus insunt, tanquam causis à quibus
emanant, nempe quàm intellectus & voluntas: cum
ergo quibus Angeli intuitiue cognoscat intelle-
ctum & voluntatem alterius, poterit etiam intelle-
ctiones & volitiones, quæ eis potentiis inherent,
intuitiue agnoscere, nisi Deus suum illis subtrahat
concursum vniuersalem.

*Probatum
primò.*

Secundo, vnus Angelus intuitiue cognoscit suas
intellectiones & volitiones: anima item nostra in-
tuitiue cognoscit suas intellectiones & volitiones:
sed intellectiones vnus Angeli, aut animæ, non mi-
nus proportionatæ sunt intellectui Angeli superioris,
quàm intellectui eius Angeli, aut animæ, in qua
sunt: eò quòd in quodcumque obiectu potest po-
tentia intellectiua inferior, possit superior, & quod-
cumque obiectum proportionatum est potentiæ in-
tellectiue inferiori, sit etiam superiori: ergo vnus-
quisque Angelus, si Deus illi non subtrahat con-
cursum suum, poterit optimè intueri intellectiones
& volitiones animæ nostræ, & Angelus superior in-
tellectiones, & volitiones Angeli inferioris.

Secundò.

Tertiò, vel in vno Angelo est species intelligibi-
lis, qua aliquando possit intuitiue cognoscere intel-
lectiones & volitiones alterius, vel non. Si des hoc
secun-

Tertiò.

secun-

secundum: ergo nequam poterit eas intuituē cognoscere, ac proinde non poterit esse inter eos mutua intellectualis locutio: quandoquidem intellectualis auditio, ad quam intellectualis locutio ordinatur, & quam requirit, nihil aliud est, quam intuitus & perceptio conceptus seu cognitionis, quam Angelus, qui mente loquitur, dirigit ad eum, qui mente etiam audit. Si verò des primum: ergo statim ac intellectio, aut volitio fuerit in alio, intuebitur eam Angelus per speciem, quam in se habet: non secus ac per species aliarum rerum intuetur res alias statim ac illae sunt in rerum natura. Nec videtur satisfacere, quod D. Thomas, sectatorēque illius dicunt, nempe intellectus cogitationes ac volitiones, quae libero arbitrio subiacent, esse suapte natura occultas, quousque cogitans, aut volens per suam liberam voluntatem eas alteri manifestet. Hoc, inquam, non videtur satisfacere. Tum quia non videtur, quid efficiendo, quāve ratione voluntas cogitantis aut volentis eas in ipsismet manifestet, si suapte natura sunt occultae. Praesertim, cum obiectum, postquam actu existit, nō liberē, sed naturaliter concurrat ex parte sua cum potentia cognoscēte, vt percipiatur. Vnde sicut in potestate voluntatis non est, vt ignis, in competenti distantia ad calefaciendum constitutus, nō calefaciat: ita in potestate volentis, aut cogitantis non est, vt volitio aut cogitatio ipsius, postquam actu existit, vel percipiatur, vel nō percipiatur ab alieno intellectu: vt item percipiatur ab vno intellectu, & non ab aliis, vt D. Thomas, sectatorēque illius volunt. Tum vel maximē, quoniam sicut cogitationes intellectus libero subiacent arbitrio, ab eoque imperantur, sic etiā eidem subiacent, ab eoque imperantur actus externi, vt ambulatio: actum verò externum subiacere libero arbitrio, non tollit quin ab Angelo, eo ipso quod actu existit, percipiatur: quare neque tollit, quominus intellectus cogitationes similiter cognoscantur. Neque refert has esse spirituales, illos verò corporeos: quippe cum Angeli substantias spirituales, potentias item spirituales in eis existentes percipiant. Praeterea motus locales Angelorum res spirituales sunt, libero Angelorum arbitrio subiacentes, vt quaest. 53. ostendimus: & tamen ab aliis Angelis, eo ipso quod in rerum natura sunt, percipiuntur. Adde, libertatem eximere quidem actum liberum à coactione ac necessitate naturae, vt praecuratur: non verò vt cognoscatur eo ipso, quod est in rerum natura: quippe cum libertas coactioni ac necessitati naturae, comparatione causa, à qua producit, opponatur: non verò cognitioni.

2. Conclus.
Angeli non
cognoscunt
cogitationes
aliorum
Angelorum,
nec
hominum.

Quaestionem diriment sequentes conclusiones. Prima, Angeli de facto, neque cordis nostri cogitationes & affectiones, neque aliorum Angelorum intelligunt. Haec est communis, & contrarium pugnat apertē cum Scriptura sacra. Probat ex illo 2. Paralip. 6. & 3. Reg. 8. *Tu solus nosti corda filiorum hominum.* Hierem. 17. *Prasum est cor hominis, & in scrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes, qui do unicuique iuxta viam suam.* Tob. 6. *Ecce in celo testis meus, & conscius meus in excelsis.* Sapient. 1. *Renum testis est Deus, & cordis scrutator est verus.* Act. 1. *Tu Domine, qui corda nostri omnium.* Ad Hebr. 4. *Discretor est cogitationum, & intentionum cordis.* 1. ad Corinth. 14. *Si omnes propheterent, intret autem quis infidelis, vel idiora, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta sunt: & in a cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians, quod verè Deus in nobis sit.* Vbi manifestè docet Paulus, reuelationem secretorum

A cordis à solo Deo, qui solus propria virtute corda hominum nouit, euenire posse. Vnde de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 80. rectè dicitur: *Internas cogitationes diabolum non videre, certū sumus, sed motibus eas corporis ab illo, & affectionem indicis colligi experimento didicimus. Secreta cordis ille solus nouit, ad quem dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum.* Haec ibi. Meritò etiam ex eisdem testimoniis colligunt sancti Patres, cognoscere cogitationes cordis esse iudicium manifestū diuinitatis, indeque Christum fati se esse verum Deum, vt ipse asserbat, comprobasse, quod Pharisaeorum cogitationes perciperet, & manifestaret. Ita Chrysostomus homil. 30. in Matth. Hieronymus in illud Matth. *Sciens cogitationes eorum.* Ambros. 5. lib. in Luc. cap. 2. & in illud 1. ad Corinth. 2. *Quis hominum scit que sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & que Dei sunt, nemo cognoscit nisi Spiritus Dei.* Et in oratione de obitu Theodosij, Cyrillus lib. 2. in Ioannis Euangelium, cap. 37. Beda lib. 2. in Luc. cap. 17. & Origenes, aut quicumque alius eius operis autor, in illud Iob 1. *Circum uerum.* Cauenda est ergo Durandi opinio in dist. 8. q. 4. asserentis, defendi posse, Angelos cognoscere cogitationes cordis praesentes, non tamen futuras: atque hoc solum esse Dei proprium, quod nō solum praesentes, sed etiam praeteritas, futuras, & possibiles cognoscit.

Secunda conclusio. Consonantius Scripturis sanctis, atque adeo probabilius multo existimo, Angelos suis viribus naturalibus cognoscere non posse cogitationes, & affectiones cordis. Haec est D. Thomas, & Caietani hoc loco, D. Bonauenturae in 2. dist. 8. quaest. vltima. Richardi ibidem artic. 2. q. 4. Gregorij dist. 9. q. 1. Capreoli dist. 8. q. 1. & complurium aliorum. Probatur potest primò, quoniam vt ostensum est, communis vox Ecclesiae & Sanctorum dicit, solum Deum esse scrutatorem cordium, quam ex testimoniis citatis colligunt: si autem Angeli suapte natura essent etiam scrutatores cordium, ideòque solum illa de facto non scrutarentur, quòd Deus suum concursum generalem supernaturaliter illis subtraheret, utique non solum Deus sic absolute, vt à Sanctis & Scripturis dicitur, esset appellandus cordium scrutator.

Secundò, Sancti viri ex eo quòd Christus Matth. 9. Luc. 5. & aliis saepe cognouit & aperuerit hominum cogitationes, colligunt ipsius diuinitatem: posseque colligi innuit satis aperte Paulus testimonio illo 1. ad Corinth. 14. citato: si autem demones suapte natura eas etiam possent cognoscere, sanè non rectè inde colligeretur: ergo Angeli suapte natura cognoscere nequeunt cogitationes cordium. Tertio, nulla species priuatur vt plurimum à Deo optimo maximo operatione sibi naturali: esto ratio per miraculum destituta aliquando, vt ignis olim in fornace Babylonica ne exureret tres illos pueros. Vnde Augustinus 7. de ciuitate Dei, cap. 3. *Sic, inquit, Deus administrat omnia qua creauit, ut etiam ipsa proprios exercere, & agere motus sinat.* Et lib. 5. contra Iulianum: *Neque Deus, inquit, ita naturam creat, ut leges auferat, quas dedit motibus cuiusque naturae: ergo cognoscere cogitationes & affectiones cordium, non est Angelis naturale, sed supernaturale: aliquando Deus non solum speciem infimam, sed genus etiam integrum Angelorum de facto priuaret operatione sibi naturaliter debita. Quarto, nō solum demones de facto ignorant cogitationes, & affectus cordis nostri, sed etiam Angeli boni: aliis non diceretur 1. Paralip. 6. *Solum Deum cognoscere corda filiorum hominum: sed licet reddi possit ratio, quare Deus demones**

monibus denegat cognitionem cogitationum, & affectuum cordis nostri, ipsis alioquin naturalem, ne scilicet vehementius & grauius nobis insidiantur, si nouerint statum conscientiae nostrae: nulla tamen reddi potest rationalis ratio, cur eandem Angelis, sanctis denegat. Cum ergo Deus, nec sui concursum vniuersale subtrahat, nec ceteras naturales leges infringere soleat, nisi rationabilissima maximaque aliqua de causa efficiatur profectò, vt naturale Angelis non sit cogitationes & affectus cordis nostri cognoscere.

Fateor, iuxta Scoti & aliorum opinionem, multò facilius & melius posse explicari quo modo Angeli inter se mente loquantur, quam iuxta hanc nostram, de qua re inferius suo loco est dicendum. Fateor item iuxta hanc nostram opinionem, esse difficile rationem reddere, quare potius cogitationes & affectiones cordis suapte natura Angelos lateant, quam ex substantiae & potentiae spirituales, quibus insunt: tamen propter rationes, quibus secundam conclusionem confirmauimus, & quòd consonantius id sit Scripturis sacris, adhaerendum potius puro opinioni, quam sequimur. Neque mirum alicui videri debet, si in rebus ad eò à sensibus & experientia nostra semotis, nostram aliquando profiteamur ignorantiam, aut non tam exactas, quam in aliis rebus, rationes afferamus. Vt enim Aristoteles 1. Ethicorum, cap. 3. prudenter docuit, *eruditus est, eas enim exactam in vnoquoque genere explanationem requirere, quatenus pati rei ipsius natura potest.*

Angeli cur naturaliter cognoscere non possint eorum cogitationes.

Iuxta opinionem ergo D. Thomae, asserentis Angelos non accipere species à rebus, sed eos per species infusas intelligere, non alia mihi commodior occurrit ratio, quare cogitationes & affectiones cordis nostri, aliorumque Angelorum, suapte natura notitiam eorum intuitiuam fugiant, quam quia non acceperunt species earum à Deo, idque propterea quòd ordo naturalis (vt supra ostensum est) postulat, vt earum tantum rerum infusas infundantur, quarum ipsi per seipsos non possunt acquirere cognitionem, & quarum ordo ipse, optimaque constitutio vniuersi postulat, vt per species à Deo infusas intelligant: quare quia Angeli propriarum cogitationum & volitionum quasi per experientiam, sine infusione aliarum ad id specierum, habent cognitionem: non secus ac nos, sine vllis aliis speciebus ab speciebus obiectorum, quasi per experientiam cognoscimus cogitationes, ac volitiones nostras (experitur enim quibus nostrum se intelligere, quando intelligit, & se velle, quando vult) Angeli verò ex propriis intelligentionibus & volitionibus conicere poterant similes intelligentiones & volitiones in aliis notitia abstractiva (non secus ac nos ex nostra conicimus similes in aliis) idque quando eis manifestarentur signis aliquibus per liberum arbitrium aliorum factis, vel ipsi intuerentur indicia earum: & insuper ordo, & constitutio optima vniuersi postulabat, vt cogitationes cordis cuiusque intellectualis, ac liberae creaturae essent aliis occultae, nisi quatenus ipsa locutione vellent eas manifestare: inde est, vt data eis non fuerint species intuitiuae representantes cogitationes & volitiones cordium, & nostras, & aliorum Angelorum. Haec dilucidiora fient ex iis quae statim subiungam, dum exposuero, quid dici possit iuxta eorum sententiam qui arbitrantur, Angelos accipere species à rebus.

Angelorum locutiones & illuminationes non sunt per se sua externa.

Iuxta haec igitur dicendum est, tam illuminationes, quibus Angeli superiores illuminant inferiores, quam mutuas locutiones, quas inter se conferunt, fieri per signa externa, nutritive externae: spirituales tamen, quos modis nobis occultis sibi inuicem

A poterunt multò melius exhibere, quam nos, dum verbis, aut nutibus inter nos loquimur. Dicendum praeterea est, Angelos numquam habere intuitiuos conceptus volitionum, aut cogitationum aliorum Angelorum, qui cum ipsis loquuntur, aut à quibus illuminantur: posse tamen habere intuitiuos conceptus earum rerum, de quibus illuminantur, aut de quibus alij cum eis loquuntur, pro qualitate rerum, de quibus inter eos agitur. Sicut enim inter nos, discipulus habere nequit intuitiuum conceptum cognitionis magistri: potest tamen eum habere de rebus, de quibus à magistro eruditur, modò illae intuitiuum conceptum patiantur: sic etiam in Angelis, licet vnus habere non possit intuitiuum conceptum de conceptu alterius, à quo illuminatur, vel qui cum ipso loquitur: habere tamen illum potest de re, de qua illuminatur, aut de qua alius cum ipso loquitur, si talis res eum ferat. Quòd si eum non patiatur, eò quòd res sit futurum contingens, aut cogitatio alicuius hominis, habebit solum conceptum abstractiuum.

Angeli non habent intuitiuam cogitationum erudit.

B Nemo autem arbitretur nos rationem, quam data opinione D. Thomae, & aliorum qui arbitrantur Angelos non accipere species à rebus, reddidimus hactenus, quare cogitationes cordis sint suapte natura Angelis occultae, existimare esse de mente D. Thomae: longè enim aliter philosophatur D. Thomas hac de re. Arbitratur namque, dum Angeli inuicem loquuntur, vnusve illuminat alium, eum, qui mente audit, aut illuminatur, cognoscere intuitiuè conceptus, seu locutionem mentis, qua alius cum ipso loquitur: conceptusque & volitiones, tam nostras, quam Angelorum, esse solum suapte natura aliis Angelis ignotas, interim dum is, cuius sunt, non dirigit illas in alium, quo cum vult loqui: per liberam autem solum volitionem ac directionem earum in alium, absque alio signo aut nutu, vult illa esse naturaliter nota, ab eo tantum ad quem dirigitur: non verò ab aliis: etsi tunc cognoscibilia conceptu intuitiuo. Quae sanè difficillima sunt intellectu, nec nobis vera videntur, propter argumenta, quae supra pro opinione Scoti proposuimus, & propter ea quae, dum de locutione Angelorum erit sermo, dicemus.

Opinio D. Thomae de locutione Angelorum.

C Sunt nonnulli ex sectatoribus D. Thomae, qui ea ratione arbitrantur cogitationes cordis ignotas esse Angelis, quòd Angeli à principio non acceperint species earum. *At vero,* inquit, *quando vnus Angelus suas cogitationes dirigit in alium, vultque illas esse illi notas, Deus in vniuersis demò species earum illi, ad quem dirigitur, & quo cum ille alius vult loqui: eaque ratione ille solus, & non alij, illas percipit, notitia intuitiuam.* Sententia haec modum explicat, quo vnus Angelus pro suo arbitrio loqui possit mente cum alio, aut aliis, ceteris non audientibus. Non tamen credo eam esse de mente D. Thomae, qui meo iudicio arbitrat, Deum à principio infudisse Angelis species omnium rerum, quas successu temporis possent intuitiuè cognoscere. Praeterea, iuxta hanc sententiam non esset dicturus D. Thomas, id eò cogitationes cordis esse Angelis occultas, quia subiacent libero arbitrio eius, cuius sunt, fierique manifestas per hoc quod is, cuius sunt, vult eas esse alteri manifestas: sed dicturus esset, esse suapte natura occultas, quia Deus non infudit species earum: fieri verò naturaliter manifestas, quando Deus temporis successu infudit earum species: easque, quasi lege naturali, infudere iis tantum, quibus Angelus, cuius sunt, vult esse manifestas. Praeterea, praeterquam quòd incredibile videatur, Deum eam legem ita statuisse, etsi tunc tam frequenter paratum ad infundendas

Sectatorum D. Thomae opinio.

Impugnatur.

tot species, pro arbitrio singulorum Angelorum, qui vno, aut altero tempore cum his, aut cum illis vellet loqui: esset multiplicare in Angelis innumeras species infusas singulorum conceptuum ac volitionum, quas alii vellet manifestare. Præterea id non esset cogitationes cordis esse suapte natura Angelis occultas, sed Deum non infundendo à principio species, illas occultasse: successu verò temporis eas infusione specierum manifestare: quod nescio quàm consonum sit Scripturis sanctis, ac dictis Patrum.

Quid dicendum iuxta eorum sententiam qui dicunt angelos accipere à vobis species.

Iuxta eorum verò sententiam, qui arbitrantur Angelos intelligere per species acceptas à rebus, non aliud dicendum occurrit, nisi intellectiones & volitiones, tam nostras, quàm Angelorum, eius videri esse naturæ, ut non ab aliis per experientiam & suo modo intuitivè percipiuntur, quàm ab iis, qui eas eliciunt. Cuius rei hæc est ratio. Quia vno duorum modorum videntur percipi per experientiam. Primum, per ipsammet, quasi primariò sint perceptiones suorum obiectorum, & consequenter ipsarummet: ita videlicet, ut quemadmodum existentia rei creatæ, efficiendo formaliter existere rem, cuius est existentia, facit se ipsam existere existitque se ipsa, sine alia existentia superaddita: sic quoque visio, verbi gratia, coloris, efficiendo formaliter potentiam visuum videre colorem, cuius est visio, & perceptio tamquam obiecti, eo ipso quòd eandem potentiam informat, estque actus vitalis illius, se ipsa, absque alia notitia, facit eandem potentiam experiri ipsammet visionem, quam in se habet, ac vitaliter dicit. Quiis enim nostrum, percipiendo quodcumque obiectum, videtur, in se ipso per experimētum comprehendere, quòd per eandem potentiam percipit ipsam notitiam, qua percipit obiectum, absque aliqua alia cognitione, per hoc solum quòd vitaliter eam elicit, habetque sibi formaliter insidentem. Itaque duobus modis potentia cognoscitiva percipit, aut experitur aliquid. Vno modo, tamquam obiectum perceptionis & cognitionis: & hac ratione potentia visiva solum percipit obiectum coloratum aut lucidum: quo proinde modo non percipit suam visionem, quæ ut nec colorata, nec lucida est, ita nec cadit sub visivam potentiam tamquam obiectum actus videndi. Atque in hoc sensu negat Aristoteles 3, de Anima cap. 2. & in libro de somno & vigilia cap. 2. visum videre suam visionem. Alio modo potentia cognoscitiva quasi percipit & experitur aliquid, tamquam perceptionem ipsam & cognitionem: & ad hoc non indiget actu cognoscendi superaddito, quo illud cognoscat: quia percipit & experitur illud ipsum in se habendo, atque in se vitaliter producendo. Secundo modo cognitiones percipiuntur quasi per experientiam à potentiis, per notitias, quas de eis formant, & hoc modo sensus exterior non percipit suam sensationem, ut visus non percipit suam visionem, ut vult Aristoteles locis citatis: sed sensus communis percipit sensationes externas: & inter potentias organicas, ut nulla potest reflectere supra se ipsam, sic nulla suam hoc modo cognitionem percipit: sed id pertinet semper ad potentiam superiorem. Intellectus verò, quia reflectere potest supra se ipsum, eò quòd sit potentia spiritualis, percipere potest per distinctam notitiam suam intellectionem. Potentia ergo superior non percipit cognitionem potentie inferioris, ut sensus communis visionem, nisi per speciem à notitia visiva obiecti transmissam per nervuum opticum in sensum communem: vna tamen atque eadem species repræsentat sensui communi

A intuitivè obiectum visu perceptum, & cognitionem, qua illud percipit, ac proinde mediante illa eadem specie sensus communis, & apprehendit intuitivè obiectum per potentiam videndi perceptum, & visionem, qua à facultate videndi fuit perceptum: sicut enim species infervens ad memoriam, quia resultat ex notitia obiecti antea cognititi, non solum repræsentat obiectum ipsum, sed etiam cognitionem, qua cognitum fuit: repræsentatur namque illud, ut antea cognitum: & ideo est ratio non solum apprehendendi iterum obiectum, sed etiam apprehendendi illud, ut antea cognitum, ita quòd per concursum talis speciei redit simul in memoriam, tum obiectum antea cognitum, tum etiam cognitio, qua antea fuit cognitum, & vtriusque recordamur: sic quoque species illa transmissa in sensum communem, quia resultat ex notitia visiva obiecti, non solum est ratio sensui communi intuendi obiectum visu perceptum, sed etiam visionem, qua cognitum est: eòque modo potentia superior percipit directè actum & cognitionem potentie inferioris per speciem transmissam à notitia, & repræsentatiuum obiecti cognititi à potentia inferiori, utendoque illa ad perceptionem talis obiecti. Observandum est tamen, intellectum non videri percipere intuitivè suam cognitionem, nisi primo modo dumtaxat: notitia namque reflexa, quam de sua cognitione format, non videtur esse nisi abstractiva, quasi arguitivè ex eo, quod in se experitur, efformata.

Quia ergo cognitio suapte natura non videtur cognoscibilis intuitivè, nisi formando illam, aut per speciem notitiæ inferioris potentie in potentiam superiorem transmissam, qua repræsentat obiectum, ut cognitum à potentia inferiori residente in eodè supposito: efficitur, ut cognitionem vnius supposito, cognoscere intuitivè non possit naturaliter aliud suppositum, ac proinde, ut angeli naturaliter non possint intuitivè cognoscere cognitiones nostras, aliorumque angelorum. Hæc ratio vim etiam habet in opinione D. Thomæ, negantis species acquisitas in Angelis, & asserentis infusas. Cui hæc rationes non placuerint, quæ certè non videntur contemnenda, confugiat ad naturas rerum nobis in hac vita occultas, vel aliam quarat: libenter enim meam hæc de re profiteor ignorantiam.

De volitionibus etiam idem videtur dicendum, eius videlicet esse naturæ, ut non cognoscantur intuitivè & per experientiam, nisi ab eis, à quibus eliciuntur vitaliter. Salvo autem meliori iudicio, puto, ex motibus seu actibus appetitus sensitivi in corde & hepate residentibus, derivari ad phantasiam residentem in capite species, quibus illos intuitivè & per experientiam cognoscit: ex tali verò cognitione remanere imaginem, & quasi vestigia quædam in thesauro memoriæ sensitivæ, quibus illorum postea recordamur. De volitionibus verò nostris, vel dicendum est, cum resident in spirituali potentia animæ, nempe in voluntate, nec ab intellectu distet, ipsammet sufficientes esse, ut concurrant in modum speciei intelligibilis cù intellectu, ut intellectus intuitivam notitiam earum eliciat, animæque, & homo per intellectum experiat, se habere illas in se ipso: quod magis placet, vel dicendum est, ab illis produci species in intellectum, quibus easdem intuitivè intelligit: quòd minus approbo. Ex notitia autem intuitiva & quasi experimentalis, quam intellectus de eis format, resultat in memoria intellectiva imago & quasi vestigium quoddam, quo postea anima recordatur se eas volitiones habuisse. Legit.

Lege hac de re August. 10. confessionum cap. 15. & 10. de Trinitate cap. 9. 10. & 11. & Divum Thomam infra quaestione 87. articulo 4. In Angelis dubitandum non est, ipsalmet volitiones concurrere in modum speciei intelligibilis cum intellectu Angeli, cuius sunt, ut eadem intuitiue intelligat.

Superest respondeamus ad argumenta, quibus probatur Angelos suis viribus naturalibus intueri posse intellectiones & volitiones nostras, ceterorumque Angelorum, nisi Deus suum subtrahat concursum vniuersalem.

Ad primum Scoti & aliorum.

Ad primum ergo, concesso antecedente (cogitationes namque cordis intelligi possunt abstractiue & intuitiue a quocumque intellectu eius supposito, in quo sunt, ut diximus: idque est satis, ut sint obiecta intelligibilia. Praterea non idcirco intelligi nequeunt intuitiue ab intellectu alterius supposito, quod improporionata illi sunt, sed ob causas, quas reddidimus) neganda est consequentia. Potentiarum namque, in quibus cogitationes cordis sunt, dantur species intelligibiles in intellectibus aliorum Angelorum intuitiue eas representantes: ipsarum vero cogitationum non dantur, ut offensum est.

Ad 2.

Ad secundum, concessa maiori, & minori, neganda est consequentia. Non enim idcirco cognosci nequeunt intuitiue ab Angelo superiori, quod improporionatae sint intellectui illius: quandoquidem, si illi inessent, ab eoe essent vitaliter elicite, non minus eas intuitiue cognosceret, quam Angelus, aut anima in qua sunt: sed quia, ob rationes redditas, non dantur earum species intelligibiles, quibus ab alieno supposito intelligi intuitiue valeant.

Ad 3.

Ad tertium, quidquid Diuus Thomas, sectatorisque illius affirmare videantur, dicendum est, non dari species intelligibiles in Angelis, quibus aliquando intuitiue cognoscant cogitationes & volitiones aliorum Angelorum, ut dictum est. Vnde concedendum est, numquam posse eas intuitiue cognoscere. Neque inde sequitur, non posse dari inter Angelos locutionem per signa & nutus spirituales: ad id namque necessaria non est intuitiua cognitio conceptuum angelorum, qui loquuntur, sed praeter intuitiuum signorum perceptionem, sufficit perceptio rerum, de quibus per talia signa loquuntur, ut explicatum est. Ea vero, quae obiciuntur contra primum eorum, quae in argumento assumuntur, videntur sufficienter probare institutum.

corum malitia redemptio generis humani per mortem Christi, & alia bona impedirentur. Vnde daemones incarnationem, etiam postquam facta est, ignorauerunt. Etenim quando diabolus ad tentandum Christum in deserto accessit, ignorabat Christum esse Filium Dei, eiusque naturam non existere in suo proprio supposito.

Probat Scotus suam sententiam. Primum, quoniam omnia mysteria gratiae, quae ex tempore executioni sunt mandata, sunt entia creata: nullum vero ens creatum improporionem habet, ut, quando actu in reu natura exiit, intuitiue cognosci possit ab intellectu angelico: quod fit, ut, nisi Deus suum concursum generalem eis subtrahat, singuli Angeli omnia mysteria gratiae possint naturaliter intuitiue cognoscere, quando illa actu existunt.

Secundo, quonia si mysteria gratiae non possent naturaliter cognosci ab Angelis postquam facta sunt, ideò vel maxime esset, quod essent entia supernaturalia, ensque supernaturale cognosci naturaliter non possit: sed esse quippiam ens supernaturale, non tollit quin, postquam actu exiit, cognosci valeat naturaliter: ergo Angeli cognoscere possunt mysteria gratiae naturaliter. Minorem probat, quia ens non dicitur supernaturale comparatione causae cognoscentis, sed comparatione causae efficientis: illud quippe ens, quod produci nequit, nisi a causa supernaturali, dicitur ens supernaturale: quod fit, ut esse aliquid ens supernaturale, non tollat quin, quando actu existit, cognosci naturaliter possit a causa naturali.

Tertio, quoniam vnus Angelus beatus vider naturaliter actum beatificum alterius: qui tamen est supernaturalis. Quarto, Angeli naturaliter vident in sacramento altaris non esse substantiam panis, atque adeò accidentia esse ibi sine subiecto: ergo cognoscere possunt modum supernaturalem, quo accidentia illa existunt sine subiecto, nec non existentiam supernaturalem corporis Christi loco substantiae panis in sacramento altaris. Quinto possumus argumentari, Angeli naturaliter cognoscere poterant in humanitate Christi deesse propriam personalitatem, atque adeò naturam illam non esse in proprio supposito, idque esse supernaturale: cognoscebant praterea eam nullo modo existere posse in rerum natura nisi vel in proprio, vel in alieno supposito: ergo naturaliter cognoscebant vnitam esse alieno supposito diuino, atque adeò cognoscebant naturaliter mysterium supernaturale incarnationis.

Amplectenda est nihilominus Diui Thomae sententia, quae est probabilior. Ad cuius intelligentiam sciendum est, duobus modis dici aliquid supernaturale, ut quaestione 1. articulo 1. dictum est. Vno, per se, quia scilicet suapte natura aliter produci nequit, quam supernaturaliter, ut gratia, vnio hypostatica, & alia huiusmodi. Altero, per accidens, quia scilicet res ipsa producta de numero est earum, quae per causas naturales produci possunt, productur tamen supernaturaliter: huiusmodi est oculus restitutus caeco nato, vinum a Christo Domino in nuptiis factum, natura humana per resurrectionem reproducta, &c. Entia supernaturalia prioris generis vult Diuus Thomas cognosci non posse naturaliter a creaturis intellectu praeditis, etiam postquam talia entia facta sunt: quia sicut suapte natura excedunt facultatem naturae, ut producantur, sic quoque ut cognoscantur: eaque de causa affirmat, nec a nobis, nec ab Angelis cognosci posse intuitiue, nisi solum

Suadetur ab eode Primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

D. Thomae sententia probabilior.

Duobus modis dici aliquid supernaturale.

Quae gratia mysteria cognoscere angelis nequeant naturaliter.

ARTICVLVS V.

Vtrum Angeli cognoscant naturaliter mysteria gratiae.

DISPV TATIO I.

PRIMA conclusio Diui Thomae est. Angeli ex suis tantum naturalibus mysteria gratiae nequeunt agnoscere, non solum antequam fiant, ut est notissimum, eò quod sint de numero futurorum contingentium, quae ex libera voluntate Dei pendent, sed etiam postquam facta sunt.

D. Thomae conclusio.

Contrarium huius conclusionis asseuerat Scotus in 4. distin. 10. quaestione 8. dicens, omnes angelos ex suis naturalibus mysteria gratiae posse cognoscere, non quidem antequam fiant, sed postquam facta sunt. Angelis vero malis denegatum fuisse quaedam eorum agnoscere, Deo cum eis non concurrente ad eam cognitionem eliciendam, ne

Scoti contraria sententia.

Molina in D. Thom.

D d d super

Supernaturaliter: quod facultatem naturalem A
vitium angelici etiam intellectus excedant, eique
improportionate sunt. Et quidem cum naturalis
ordo solum postulat, ut Angelis infundantur spe-
cies accommodata ad intelligendas res, quæ in
eo ordine rerum, in quo Angeli constituuntur,
naturaliter produci possunt, ut questione 55. art. 2.
& articulo præcedente explicatum est: sanè, iuxta
Diui Thomæ sententiam, Angelis non infundun-
tur species ad intelligendas res suapte natura su-
pernaturales, sed solum ad intelligenda alia, at-
que adeo non possunt eas naturaliter notitia intui-
tiva intelligere. Iuxta sententiam verò eorum, qui
arbitrantur Angelos intelligere per species de-
sumptas à rebus, dicendum erit: Intellectum an-
gelicum & huiusmodi res suapte natura superna-
turales esse improportionem quamdam ex natura
rei, ut ab eis species naturaliter accipiant: sicut
etiã est inter intellectum nostrum & eandem res,
ac plures alias.

Quæ natu-
rallyter pos-
sunt tā boni,
quā mali
percipere.

In mysteriis itaque gratiæ, si quæ interueniant
ex se naturalia, vel tunc producta, vel relicta, aut
resultantia, poterunt Angeli, tam boni quā ma-
li, ea percipere notitia intuitiva naturali, ex eisque
aliqua alia, etiam supernaturalia, coniciere, quæ
per notitiam abstractiuam attingant, quantum ex
naturalibus, quæ cognoscunt, pro mentis acumine
valuerint asurgere, modò ad illa attendant, nec
peculiari aliqua de causa concursu generali, ad
ea percipienda prorsus necessario, destituantur.
Verbi gratia, circa mysterium incarnationis, etiam
dæmones potuerunt intueri humanitatem Christi
in puncto temporis intra virginis uterum absque
femine viri de purissimis virginis sanguinibus fuisse
fabricatam, virginitatis claustra integra, inuio-
lataque permansisse, non solum in fabrica, sed etiam
in egressu, & post egressum humanitatis Christi.

Dæmones
quæ & qua-
litas de Chri-
sto agnoue-
runt, & quæ
non.

videre etiam potuerunt penetrationem corporis
Christi cum corpore virginis, cum natum est, & in
lucem prodit: ad id enim satis fuit utrumque cor-
pus in eodem prorsus loco intueri. Potuerunt etiam
resurrectionem Christi, & Lazari, nec non alia mi-
racula, quæ Christus Dominus patrauit intueri, sci-
reque ea omnia esse supernaturalia. At verò quod
natura Christi humana producta subito in tēporis
momento sine femine viri, vnica esset Verbo diui-
no, modumque ineffabilis illius vnionis, & quod
homo ille, qui mirabiliter natus, & post mortem
mirabiliter resurrexit, ac tē miracula fecit, esset
verus Deus, nulla ratione valuerunt intueri: tamen
si tum ex iis omnibus indicis, tum etiam ex iis quæ
prophetæ in Scripturis de Christo fuerant variatim
additis iis quæ Simeon, Anna prophetissa, Ange-
lique de eodem ad pastores dixerunt, & ex plethi-
que aliis, dæmones, etiam ante mortem, descensum
ad inferos, ac resurrectionem Christi, coniciere
optimè, imò & certò scire valuerunt, eum esse Mes-
siam in lege promissum, Deumque verum & homi-
nem, atque adeo humanitatem illam supposito
diuino esse vnitam, nisi Deus, in commodum &
utilitatem generis humani, ut commodius myste-
rium nostræ redemptionis perficeretur, illis con-
cursum generalem denegasset, ne ad multa attende-
rent, & nisi ipsi præ malitia sua se ipsos excocassent.
Propter primum horum ait August. 9. de Ciuitate
Dei cap. 21. *Christum tantum innotuisse dæmonibus,
quantum voluit: voluit autem quantum oportuit.*

Quæ verò in mysteriis gratiæ supernaturalia ex
se, & ex sua natura sunt, ut præter vnionem hypo-
stasticam sunt effectus sacramentorum, & vnuer-

sim habitus omnes infusi ex se supernaturales, ut
character, fides, spes, caritas, & alij similes, visio
beatifica, & id genus alia, nec dæmones, nec angeli
boni, ex suis tantum naturalibus intueri possunt in
animabus nostris, aut in aliis Angelis, sed conie-
cturis dumtaxat ea coniciere ac exultare.

Sententia Diui Thomæ confirmari potest, quo-
niam Dionysius 7. cap. cælestis Hierarchiæ docet,
inferiores Angelos à superioribus didicisse Chri-
stum, qui ut homo ad cælos ascendebat, regem es-
se gloriæ, Deumque verum, & hominem: superio-
res verò Angelos à Deo immediatè id accepisse.
Exponit autem Dionysius illud Psalmi 23. *Attollite
portas principes vestras, & c.* quasi superiores Angeli,
qui à Deo immediatè incarnationis mysterium ac-
ceperunt, inferiores alloquantur, eisque rei noti-
tiam interrogantibus tradant. Quo eodem modo
exponit eundem locum Hieronymus in illud ad
Ephes. 3. *Ut innotescat principibus & potestatibus, & c.*
Quare, ex mente Dionysij, Angeli ex suis naturali-
bus cognoscere non potuerunt mysterium incar-
nationis, etiam postquam factum est. Verba Dio-
nylij hæc sunt: *Hæc Theologi planè tradunt, infe-
riores cælestium naturarum ordines à superioribus rite
diuinas scientias discere. Summos autem à Deo ipso
suo capti doceri mysteria. Dominum esse virtutum cæ-
lestium, regemque gloriæ eum, qui in cælos, ut hominum
docuit, elatus est. Item Iustinus Martyr in dialogo
cum Tryphone aduersus Iudæos affirmat Angelos
ex ignorantia dixisse: Quis est iste rex gloriæ? Quo-
niam ij, inquit, qui in cælis erant principes, deformem
eum sine honore & gloria videbant, cum eum non
cognoscere, querebant: Quis est iste rex gloriæ? Idem
affirmat Gregorius Nazianzenus oratione 42. cum
sic ait: *His qui propter corpus, & passionis signa, que in
descensu non allata, secum ascendens tulit, mente dubia,
& accipiti sunt, atque ideo percunctantur: Quis est
iste rex gloriæ?**

Præterea ibidem subiungit Dionysius, ab ipso-
mer Christo, ut homo erat, aliqua eos circa myste-
rium incarnationis, eave, quæ pro nobis ut homo
gessit, didicisse: in eumque modum exponit illud
Istæ 63. *Quis est iste, qui venit de Edon, in cæcis vesti-
bus de Bosra, iste formosus in stola sua, gradens in mul-
titudine fortitudinis suæ? Et infra: Quare ergo rubrum
est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcam-
entum in torculari? Ut sit vox Angelorum, qui, extra
se quodammodo positi, & hæsitabundi, Christum
in cælum ascendente interrogabant. Verba autem
illa: *Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad
saluandam. Et rursus: Torcular calcavi solus, & de gen-
tibus non fuit vir mecum, & c.* quasi sint Christi respon-
sio, qua eos doceat. Eodemque modo exponunt
eadem verba Hieron. in illud ad Eph. 3. citatum,
Cyrillus lib. 12. in Ioann. c. 58. atque hi duo Patres,
& Theod. Dionys. Carthus. & plerique alij in ean-
dem Istæ locum. Origenes tra. 15. in Marthæum,
Pamphilus etiã in Apologia pro Origene, quid de
resurrectione senserit, citat testimonium ex Orige-
ne in expositione PL 15. vbi eodem modo illud ex-
ponit, tamen alij ad alias discrepantes expositi-
ones diuerterint. Verba Dion. sic habent: *Alias autè
ad ipsum IESVM aspectum herentes, diuini, eius pro
nobis suscepti operis scientiã discentes, IESVM quæ ipsum
eas per se docentem, ac primum eis suam in homines be-
nignitatem explicantem. Ego enim inquit, loquor iusti-
tiam, & iudicium saluatoris. Miror autè primas etiam
cælestes naturas & essentias, quæ tantum præstant om-
nibus diuinarum illustrationum, atque disciplinarum
quasi medium locum teneant, timide cupiditate duci.*
Neque*

Neque enim per se quarunt: cur rubra sunt vestimenta tua: sed secum primo dubitant. in quo declarant quidem se dicere diuinamque scientiam cupere, sed doctrinam & illustrationem quae concedatur diuino progressu & ordine, non occupant.

Eandem sententiam sequitur Gregorius Nazianzenus oratione 42. & Ambrosius de institutione virginis cap. 5. cum dixisset: Ioseph, cum beatam virginem grauidam agnouit, ignorasse eam esse virginem, addit: Resurrectionem Christi Angeli ignorauerunt, quod significat versiculi: Tollite portas principes vestras, &c. Interrogant, quasi ignorent. Et alij respondent, dominus fortis & potens, Dominus potens in praesidio, ipse est rex gloria. Quomodo ergo potuit diuinum scire secretum, quod Angeli nesciebant? & in Isaie libro habes: Quis est iste qui aduenit ex Edom, rubor vestimentorum ex Bosor, & vtrique minus erat hominem resurrexisse, quam Virginem parturire, &c. Quibus verbis perspicue Ambrosius affirmat, Angelos ignorasse resurrectionem Christi, etiam postquam gesta fuit. Verum de hac re disputatione sequenti redibit sermo.

Ad primum. Ad primum argumentum Scoti neganda est minor: ostensum namque est, entia per se supernaturalia improporionata esse, vt per cognitionem intuitiuam naturalem ab intellectu creato cognoscantur.

Ad secundum. Ad secundum, neganda est etiam minor, si de ente supernaturali per se intelligatur. Ad probationem dicendum est, quamuis eiusmodi ens supernaturale dicatur comparatione causa, a qua potest produci, ostensum tamen esse id quod eo modo supernaturale est comparatione causa efficientis, esse etiam obiectum supernaturale, ac improporionata comparatione causa naturaliter cognoscens.

Ad tertium. Ad tertium negandum est antecedens. Praesertim si sermo sit de Angelo beato, non qua beatus est, sed qua Angelus est: tunc enim concedendum esset visionem beatificam, atque adeo beatitudinem essentialem cuiusque beati, etiam a malis Angelis per cognitionem intuitiuam naturaliter attingi posse, quod nullam habet probabilitatem. Si vero sit sermo de Angelo beato, qua beatus est, tunc esto id concederetur, inde non fieret, vt intellectus ille naturaliter id videret, sed supernaturaliter ratione luminis gloriae, virtutisque supernaturalis intellectui adiuncta. Quod ad rem attinet, num scilicet certus Angelus beatus, vt Michael, qua beatus est, videre possit visionem beatificam, habitusque supernaturales, virtutibus luminis gloriae, quo est affectus. Respondendum arbitror, si sermo sit de propria ipsius visione beatifica, lumine gloriae proprio eiusdem, & de propriis habitibus supernaturalibus, qui Michaeli, verbi gratia, insunt, arbitror, inquam, respondendum, non solum posse, sed etiam de facto illa videre. Ducor in hanc sententiam, quoniam sunt sufficienter coniuncta cum intellectu beato: lumen autem gloriae sicut proportionata efficit beatam mentem, vt inuenatur diuinam essentiam, qua infinito intervallo in gradu spiritualitatis, reque supernaturalis, omnia qua numerata sunt superat: sic etiam, imo multo magis, eam reddit proportionatam, vt ea omnia inuenatur. Quod si loquamur de visione beatifica, & lumine gloriae ceterorum beatorum, atque de habitibus supernaturalibus, qui vel comprehensores reliquos, vel viatores ornant, arbitror, ea ab illo certo Angelo cognosci non posse, non quidem quod obiecta non sint proportionata ad eius intellectum, sed quod non habeat species intelligibiles eiusmodi obiectorum, quibus illa, qua suapte na-

Molina in D. Thom.

A tura occulta sunt, intelligat, nec debita illi sint. Quod si Deus alicui beatorum infundat aliquas species eorum obiectorum, tunc habebit eorum notitiam per reuelationem eorum in proprio genere: quod nullus negat posse accidere. Poterit etiam Deus eadem illis ostendere in Verbo, prout ad statum, aut ministerium cuiusque eorum, visio spectauerit, quod nullus etiam inficiatur.

Ad quartum concedendum est antecedens: quoniam sicut naturaliter videntur substantiam panis si ibi esset, ita respiciendo ad species sacramentales, nec ibi eam inueniendo, naturaliter cognoscunt non esse ibi: non secus ac nos naturaliter videmus tenebras esse, inspiciendo aërem, qui poterat illuminari, nec tamen illuminatur, vt Aristoteles 2. de anima cap. 10. text. 103. docet. Cum verè naturaliter videantur accidentia in Sacramento existere & abesse subiectum cui inhæreant, sanè naturaliter vident ea sine subiecto existere. Eo tamen antea dante concessio, si in prima parte consequentis (quam Scotus loco citato non iuravit: solam enim secundam collegit) sermo sit de modo supernaturali, quo accidentia ibi existunt, quoad influxum supernaturalem, quo Deus essendi modum eis præbet, neganda est consequentia: influxus namque ille, modusque efficiendi illum effectum, supernaturalis est suapte natura, & Angelos later, nisi Deus, vel in proprio genere, vel in Verbo eum modum alicui manifestet. Si verò loquamur de modo quo ibi existunt, quoad effectum illius influxus, quia videlicet conspiciunt illa existere sine subiecto in quo sint, concedenda est consequentia: quoniam id non est aliud, quam cognoscere ipsummet accidens, quod est res naturalis, cum negatione existentia illius in subiecto, quem effectum intelligunt optime, esse non posse per vires naturæ, atque adeo arguitur cognoscunt notitia abstractiua, Deum ibi operari supernaturaliter: ignorant tamen modum, seu influxum illum specialem & supernaturalem, quo id efficiat. Quod attinet ad secundam partem consequentis, de existentia supernaturali, qua corpus Christi loco substantiæ panis sub speciebus sacramentalibus delitescit, si Scotus eam intelligat, quasi Angeli cognoscant modum illum quoad influxum supernaturalem in humanitatem Christi, per quem ibi Deus sacramentaliter eam collocat, neganda est consequentia: quoniam influxus, modusque ille existendi suapte natura est supernaturalis, ideoque Angelis, etiam beatis, naturaliter occultus. Si verò sit sermo de ipso corpore Christi ibi sacramentaliter, indubitanterque collocato cõparatione cuiusque puncti specierum ac spacij, quod illa occupant, res est discutienda cum de venerabili, reconditòque Eucharistiæ sacramento disputabitur.

Ad quintum, qui affirmant suppositum in rebus creatis addere aliquid reale supra naturam, confiteri coguntur, non solum Angelos beatos, sed etiam demones, naturaliter posse cognoscere (nisi Deus, vel per subtractionem concursus generalis, vel aliqua alia supernaturali ratione tenebras eis offundat) non quidem influxum supernaturalem, quo Deus efficiebat naturam humanam Christi existere sine proprio supposito, sed eam esse sine proprio supposito, atque adeo ab aliquo alio, vel supposito, vel natura subsistente, tamquam a sustentante eam, pendere, neque illud esse aliquid naturalium, qua ipsi essent nota: atque adeo summa cum probabilitate (ne cum euidentia dicam) eos conuicere potuisse vnionem hypostaticam, myste-

Ad quartum. Angeli tam boni quam mali, quantum videntur accidentia ab ipso subiecto in eucharistia existere.

Ad quintum. An cognouerint angeli humanitatem Christi non esse in proprio supposito.

riūve incarnationis. Hac tamen de re cūm de incarnatione disputabitur plura Deo dante dicemus: tunc planè credo me offensusum, naturalem Angelorum vim latuisse vitum natura illa in proprio esset supposito, an in alieno: non secus ac homines, qui Christum conspiciabant, id ipsum, naturaliter latebat. Ne verò commoneantur, qui nihil verum posse esse arbitrantur, nisi quod ex suis ipsi principiis deducunt, quòdque eorum animis iam antea infederit, modum non innuo, quo id defendendum, ostendendumque sit, quousque in materia de incarnatione ex veris principiis illum deducam, efficiamque manifestum.

DISPUTATIO II.

Quousque angeli supernaturaliter cognoverint mysteria gratia.

Secunda conclusio Diui Thomæ in hoc articulo est. Angeli per visionem beatificam vident in Verbo mysteria gratia, non quidem omnia, neque omnes aequaliter, sed superiores & beatiores vident plura & altiora, quæ aliis aperiunt, eorum mentes illuminando. Addit Diuus Thomas, quædam ex gratia mysteriis esse nota Angelis iam inde à principio suæ creationis: quædam verò postea ipsis aperiunt, prout eorum officiis congruit: videtur autem per principium creationis Angelorum intelligere, non quidem moram, in qua fuerunt in via, antequam diuinam essentiam viderent, sed durationem illam, in qua diuinitatem intueri ceperunt, quæ paulò post primum momentum, quo conditi sunt angeli, incepit.

Scotus ubi supra negat Angelos videre mysteria gratia per visionem beatificam, videre tamen affirmat per reuelationes in proprio genere. Pro qua re argumentatur in hunc modum. Beatus non distinguitur à non beato, nisi quia intuetur obiectum beatificum, quæ tale est, eaque, quæ in eo, quæ beatifici est, continentur: sed mysteria gratia non continentur in obiecto beatifico, quæ beatificum est: ergo non cognoscuntur visione beatifica, per quam beatus à non beato distinguitur. Minorem probat, quia non spectat ad beatitudinem cognoscere, quòd gratia huic, vel illi conferatur.

Ad hoc argumentum dicendum est in primis. Licet beatus à non beato distingatur, quia beatus intuetur obiectum beatificum, non beatus verò non item: simul etiam distingui posse, tam à non beato, quam à minus beato, quia ea ipsa visione beatifica videt aliqua in obiecto primatio (quod per se ad beatitudinem pertinet) quæ, nec non beatus, nec minus beatus in eo vident. Qui enim magis beatus est, diuinamque essentiam plus penetrat, ea ipsa visione, qua beatus est, plures creaturas in ea videt, quam qui minus beatus est, vt quæst. 12. art. 8. ostensum est. Dicendum est deinde, quamuis mysteria gratia de numero sint complexionum contingentium, quæ non cognoscuntur vi solius intuitus, quo diuina cernitur essentia, sed necessariò simul sit voluntaria offensio, vel determinationis diuinæ voluntatis, vel diuinæ præscientiæ, qua Deus prænotit hoc vel illud futurum esse, cūm tamen possit non esse, vt quæstione 12. & 14. art. 13. ostensum est, atque adeò cognitio eorum, nec supponat nec efficiat magis beatum essentialiter, quam si illa in Verbo non cognoscerentur, vt quæstione 12. art. 3. ostendimus: posse nihilominus manifestari à Deo per visionem beatificam extendendo

A illam peculiari suo influxu ad hæc, vel ad illa obiecta, prout status cuiusque postulatuerit, nec esse opus, vt extensio illa, & offensio in Verbo complexionum contingentium, quæ ad statum cuiusque beati spectant, fiat cūm primūm aliquis beator (modò Christum Dominum, sanctissimamque illius Matrem excipias) sed satis esse, si multa decursu temporis, quando illa eueniunt, ei ostendantur, vt quæst. 12. art. 8. disp. 6. & disp. 5. versus finem in responsione ad primum, & secundum dubium probauimus. Quibus in locis lege quousque complexiones contingentes, siue ad mysteria gratia spectent, siue non, beatis, vel in proprio genere, vel in Verbo ostendantur

Dubium est, quousque Angeli mysterium incarnationis, antequam fieret, cognouerint. Didicunt autem postea de cognitione supernaturali per fidem, quam angeli omnes, tam boni quam mali, habuerunt, dum in via fuerunt, dicimus modò solum de angelis beatis.

Patres illi, quos disputatione præcedente citauimus, nempe Dionysius, Origenes, Ambrosius, Hieronymus, Theodoretus, & Cyrillus, ac alij plerique, apertè videntur docere, angelos beatos habuisse ignorantiam circa mysterium incarnationis antequam fieret. Imò quidam illorum asserunt illos habuisse ignorantiam multarum circumstantiarum eiusdem mysterij, etiam postquam factæ sunt, vt disp. præcedente ex parte retulimus. Hanc sententiam suadere videntur duo illa testimonia ex Psalmo 23. & Isaia, quibus patres illi ducti id asseruerant. Suadere idem videtur illud ad Ephesios 3. Prout potestis, inquit Paulus, intelligere prudentiam meam in mysterio Christi, quod aliis generationibus non est agnatum filiis hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius in Spiritu, gentes esse coheredes, &c.

Et infra: Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, et innotescat principibus & potestatibus in caelestibus per Ecclesiam multiplicis gratia Dei secundum præfinitionem saeculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro. In quæ verba Hieronymus: Crux, inquit, Christi non solum nobis, sed & Angelis, cunctisque, in celo virtutibus aperuit sacramentum, quod ante nesciebant. Deniq, ad celum cum corpore reuerentem miratur & dicit: Quis est iste qui ascendit de Edon, fulgida vestimenta eius ex Bofor. In alio loco: Quis est iste rex gloria. Hac Hieronymus. Et Anselmus in eadem verba Pauli, In cognitione, inquit, huius sapientiæ etiam angeli spiritus profecerunt: quia dum eam Christus, vel per se, vel per Apostolos instrueret, plurima secreta didicerunt angeli, quæ ignorabant. Idè censent Theophylactus, & Oecumenius, Sedulius, & plerique alij dum eum locum expendunt. Nec verò adduximus disputatione præcedente testimonium hoc, neque hos Doctores in confirmationem eius rei, de qua ibi quærebatur: quoniam (si Hieronymum excipias) neque ex eo testimonio, neque ex his Doctoribus colligitur, quicquam eorum quæ ad incarnationem & circumstantias, de quibus in eo est sermo, spectat, latuisse angelos postquam gesta sunt, sed solum antequam gererentur, manifestarenturque Ecclesiæ. Eandem sententiam videtur etiam suadere illud 1. ad Timoth. 3. Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, predicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

Augustinus 5. super Genesim ad literam cap. 19. aperit è vultu, mysterium incarnationis innotuisse in Verbo angelis à principio suæ beatitudinis, tamen si possit

Contraria Scoti sententia. Argumentū soluitur.

Angeli per visionem beatificam quousque cognoscerint mysteria gratia.

MOLLINUS

fi post longum tempus ab orbe condito eis apparuerit quoad illius existentiam, per noticiam quasi experimentalem illius. Verba Augustini de angelis beatis loquentis hæc sunt: Nam nec illud eos latuit mysteriū regni cælorum, quod opportuno tempore reuelatum est pro salute nostra, quo ex hac peregrinatione liberati, eorum cœtui coniungamur. Neque hoc ignorarunt: quandoquidem ipsum semen, quod opportuno tempore aduenit, per ipsos dispositum est in manu mediatoris, id est, in eius potestate, qui Dominus eorum est, & in forma Dei, & in forma serui. Dicit enim Apostolus: *Mihi enim minimo omnium sanctorum data est gratia hæc, annunciare in gentibus inuestigabiles diuinitatis Christi, illuminare que sit dispositio & dispensatio sacramenti, quod fuit absconditum a sæculis in Deo, qui vniuersa creauit, ut inuenerat principibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum propositum seculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro. Sic ergo fuit hoc absconditum a sæculis in Deo, ut tamen innotesceret principibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei: quia ibi primitus Ecclesia, quod, post resurrectionem & ista Ecclesia congreganda est, ut sintus aequalis angelis Dei. Illis ergo a sæculis innotuit, quia omnis creatura non ante sæcula, sed a sæculis. Ab ipsa enim exorta sunt sæcula, & ipsa a sæculis quoniam initium eius, & initium seculorum est. Et paucis interiectis: Quod autem non in Deo tantum innotescit Angelis, quod absconditum est, verum etiam hic eis apparet cum efficiatur, atque pro palatur, idem Apostolus ita testis est: & sine dubio addit, magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, predicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Hæc Augustinus.*

Magistri explicatio qua nititur Aug. cum Dionysio ancillare.

Magister sententiarum in 2. dist. 11. cum Aymone dum interpretatur testimonium illud ad Ephesios 3. iam citatum, conciliare nititur Augustinum cum Dionysio & Hieronymo, ut dictum Augustini intelligatur, non de omnibus vniuersam angelis beatis, sed de præcipuis, per quos prophetis & Apostolis factæ sint reuelationes de mysterio incarnationis, dictum verò Dionysij & Hieronymi intelligatur de inferioribus angelis. Et sanè satis congruenter ad Dionysij verba c. 4. cælestis Hierarchie, ubi de angelicis substantiis sic loquitur. *Hæc sunt que, cum primo ac variè diuinitatis sint participes, & primo etiã loco, ac multis modis, diuinitatis veritatem quibusdam reuelam aperiant, & enunciant. Itaque semper, ac vbi que angelorū præcipue nomine appellantur, propterea quod primum in eis insit diuina illustratio, ac per eas ad nos perueniant ea, que naturam nostram superant, patefactiones. Sic enim lex, ut diuina Scriptura testatur, per Angelos nobis data est. Atque etiã claros illos, qui legem antecesserunt, tamque secuti sunt, Patres nostros Angeli ad diuinitatis noticiam perduxerunt, cum vel ad id quod agendum erat inducerent, vel ab errore eos, vti ad cælestia, ad rectam veritatis viam traducerent, vel sacros eis ordines, vel mysteriorum diuinorum occultas visiones, aut diuinas quasdam predicationes interpretando enuntiarent, & aperirent. Quod si quis illinc etiam per se, sine illo medio, nonnullis Sanctis Deum visum esse contendat, is dicat hoc etiam aperit ex sacris literis, id quod in Deo occultum sit, vidisse, aut visurum esse neminem: Deum verò Sanctis visum ac ostensum esse illum quidem, sed enunciationibus, que Deo dignæ sint, per quasdam sacras, & eorum quibus ostenduntur, captui accommodatas visiones. Theologia autem sapientissima visionem illam, que in se descriptam diuinitatem, quasi specie, & habitu eorum, que nulla forma depingi possunt, prod-*

A dir, rectè ex eo quod ad diuinitatem eos, quibus ostenditur, erigat, Dei visionem nuncupat, propterea quod ea in mentibus eorum, qui vident quendam diuini luminis radium refundat, & aliqua rerum diuinarum doctrina eos erudiat. Hæc autem diuinas visiones clarissimi illi Patres nostri cælestium virtutum opera didicerunt. An non etiam sacram illam legislationem illinc quidem a Deo Moyse datam, & concessam esse diuina scriptura tradiderunt, ut nos verè eam diuina, ac sacra simulacrum esse doceant? Sed hoc etiam eadem Theologia nos docet, eam Angelorum ad nos opera peruenisse, quasi illud ordo diuina legis sanciat, ea, que secundum locum obtinent, ab iis qua primum, ad diuinitatem erigi, & excitari? Etenim non solum in summis, atque in infimis mentibus, sed in iis etiam, que sunt eiusdem ordinis, hæc lex a Deo sancita est, ut in quacumq; Hierarchia, & primi sint, & medij, & postremi ordines inferiorumque superiores doctores sint, eisque quasi digito viam monstrant, adiuturumque ostendant ad diuinitatem, illustrandem, atque consociationem. Diuinum etiam humanitatis Iesu mysterium Angelis primum enunciatum, ac patefactum esse video, deinde per eos ad nos cognitionis beneficium peruenit. Sic Gabriel Zachariam quidem Pontificem docuit, fore, ut puer propheta ex ipso neque opinato diuina benignitate nasceretur, ex quo diuinum Iesu opus, quod & adiumentum, & salutem mundo afferret facile perspicere: Maria autem, quemadmodum in ea diuinum mysterium, quo, Deus homo factus est, fieret. Alius verò Angelus Ioseph docuit, verè completa esse, que diuinitus Dauidi promissa fuerant. Alius pastoribus, qui se à multis secernendo, & quietando, pura integræque mente essent, gaudium nunciavit. Cùmque ea multitudo cælestis exercitus hominibus magna laude dignum illud glorie elogium, tradidit. Sed ut summas, que à Scriptura traduntur, luminis visiones recordemur, ipsum etiam Iesum, que cælestium essentiarum autor est omni essentia superior, cùm sine ulla mutatione speciem figuramque nostram indutum venisset, ab eo ordine homine dignissimo, quem ipse præscripsisset, atque delegisset, non discessisse animaduertit, sed eum facile Patris, ac Dei per angelos figuris obscure expressisse, eorumque officio Ioseph filij in Ægyptum secessio, qua Patris providentia extitit, nunciatur, ac eiusdem ex Ægypto in Iudeam reuersio: eundemque per angelos Patris legibus subiectum cernimus. Prætermitto enim dicere, ut scienti ea que sacrosanctis nostris institutis tradita sunt de angelo qui Iesum confirmavit, aut illum ipsum cum pro sua in salutem nostram beneficentia, in numerum eorum qui mysteria enunciant, ascriptus esset, magni consilij appellatum esse Angelum. Etenim ut ipse pro Angeli nunciique dignitate dixit, omnia que à Patre audiuit, nobis nunciavit. Hactenus Dionysius.

Dius Thomas hoc loco in responsione ad primum, & ad tertium, quaestione 64. art. 1. cap. 1. ad quartum, & quaestione 106. art. 4. ad secundum & alibi, aliter Augustinum cum alijs Patribus conciliat Nempe, ut omnes angeli per visionem beatificam cognouerint mysterium incarnationis statim à principio suæ beatitudinis, atque adeò antequàm fieret: non verò quoad particulares rationes & circumstantias, atque omnia, quæ ex illo deturata sunt, sed quædam eorum didicerint postquam facta sunt. Conaturque in illa responsione ad secundum citata in eadem sententiam Magistrum sententiarum perducere.

Secundum, quod D. Thomas in hac sua sententia affirmat, est mihi indubitatum, apertèque videtur colligi ex testimonio illo Pauli citato ad Ephesios 3. cui conuincunt cætera testimonia. Nempe multa, quæ Angeli ignorabant circa circumstan-

Modus alter quo D. Tho. eosdem patres conciliare nititur.

Angeli que ab Ecclesia militante didicerint.

tias, & ea quae ex mysterio incarnationis secuta sunt illudque supponunt, didicisse eos per militan-
 tem Ecclesiam, inter qua fuit modus vocationis gen-
 tium, de quo Paulus ad Ephes. 3. ad litteram loquitur,
 nempe sine vlla obseruatione legalium & sine
 vilo prolixo discrimine gentes esse coheredes, & con-
 corporales (hoc est, pars corporis mystici Ecclesiae
 sub capite Christo, vna cum conuersis ex Iudaeis)
 & participes promissionis in Christo Iesu, per Eu-
 angelium, vt Ambrosius egregie in eum locum expo-
 nit. Idem Paulus, Actorum 9. dum Christus Damas-
 cum pergenti apparuit dignitatem doctoris
 gentium concessit, atque Euangelium per se ipsum
 reuelauit, plenius & apertius, quam vnquam an-
 tea manifestauit, per Paulumque praedicari cepit,
 innotescereque principibus, & potestatibus in caelestibus,
 vt ad Ephes. 3. affirmat. Postea vero Petro,
 ignorantem mysterium illud, reuelatio illa caeli aperit,
 descendensque vasis velut lineae quarum initium de cae-
 lo in terram submissi, in quo mysterium illud signifi-
 cabatur, Actorum 10. facta est. Et licet in ea, & ba-
 ptismo Cornelij, vocationem sine vilo discrimine
 gentium agnouerit, non videtur tamen plane cog-
 nouisse cessationem legalium, quousque post praedi-
 cationem Pauli Actorum 15. conquisito ea de re in
 primo Ecclesiae Concilio magna celebritate facta est. In
 quo Petrus, & reliqui, qui cum Paulo & Barnaba
 conuenerant, plene ea de re videntur ab Spiritu
 sancto illuminati, vt definitio illa eiusdem Con-
 cilij, visum est Spiritus sancto, & nobis, &c. satis indicat.
 Non solum autem mysterium illud, sed & pleraque
 alia, quae incarnationem sunt consecuta, vt institu-
 tionem sacramentorum, Eucharistiae praesertim, &
 alia similia videntur Angeli ignorasse, antequam
 per Christum in militante Ecclesia fierent, quae
 proinde per militantem eo ipso illis innotuerunt.

Angeli à
 principio suae
 beatitudinis
 an mysterium
 incarnationis
 cognouerint.

Primum vero, quod D. Thomas affirmat, omnes
 scilicet Angelos beatos à principio suae beatitudi-
 nis vidisse in Verbo mysterium incarnationis in
 genere, alios tamen cognouisse plura, & alios pau-
 ciora, circa circumstantias illius, successumque Ec-
 clesiae post peractam incarnationem, est satis proba-
 bile, estque expressa sententia Augustini loco
 citato. Non tamen est negandum multa postea de-
 currente tempore circa illud mysterium fuisse illis,
 aliquibusque eorum reuelata, etiam antequam fie-
 rent. Vt Gabrieli tempus, in quo mysterium illud
 in vtero Beatae Virginis fuit celebrandum, & mo-
 dum, vt legatione ad beatam Virginem fungere-
 tur. Et Gabrieli, ac aliis pleraque alia successu Ec-
 clesiae militantis, iuxta mensuram, quae muneris &
 dignitati singulorum expediebat. Atque in hunc
 modum intelligo Bernardum in sermonibus de
 aduentu, homilia secunda in laudibus Virginis,
 dum arbitratu secretum Dei circa incarnationem
 soli Gabrieli Archangelo ante Virginem fuisse
 manifestatum. Porro eiusmodi reuelationes, vel in
 proprio genere, vel etiam in Verbo fieri optimè
 annis labentibus potuerunt, vt q. 12. art. 8. disp. 6. &
 ad finem disp. 5. in responsione ad primum & se-
 cundum dubium ostendimus. Neque haec conse-
 quentia apud me quicquam valet, hic Angelus,
 aut haec anima beata hoc vel illud vidit modò in
 Verbo: ergo vidit illud à principio suae beatitudi-
 nis, modò (vt locis citatis dictum est) Christum Do-
 minum, sacratissimamque illius Matrem excipias.
 Quòd ergo omnes Angeli à principio suae beati-
 tudinis cognouerint mysterium incarnationis, pro-
 batur primo. Quoniam Christus constituendus
 erat rex gloriae, capiturque proinde, non solum ho-

minum, sed etiam Angelorum, iuxta illud ad Ephes.
 1. suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram
 suam in caelestibus, supra omnem principatum, & pote-
 statem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen
 quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed etiam in
 futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum de-
 dit caput super omnem ecclesiam, vt interim praeter-
 mittam alia scripturae testimonia: expediens ergo
 fuit, vt angeli à principio suae beatitudinis id in-
 telligerent, & expectarent, imò ad eorum statum
 spectabat id cognoscere. Secundò, quoniam, vt
 habetur ad Hebraeos 1. Angeli omnes sunt administra-
 torij spiritus: in ministerium missi propter eos, qui heredi-
 tatem capiunt salutis, idque statim cum primum
 beatitudinem sunt affecti, & cum primum Eccle-
 sia militans in hoc sublunari mundo incepit: quor-
 quor autem hereditatem capiunt salutis, saluè
 facti sunt à lapsu primorum parentum, saluè fiunt
 per mysterium incarnationis, atque mortis Christi,
 omnèque gratiae, & auxilia in genus humanum
 post lapsum primorum parentum collata, propter
 incarnationem & mortem Christi in homines de-
 riuata sunt: ergo Angeli omnes à principio suae bea-
 titudinis, militantiique Ecclesiae, cognouerunt in
 genere incarnationis mysterium, redemptionem-
 que generis humani, tamquam principium quod-
 dam vniuersale ad quod omnia eorum ministeria
 ordinantur, à quo deriuantur, & vnde vim habent.
 Tertio, Prophetae cognouerunt, & praedixerunt
 mysterium incarnationis, mortis, resurrectionis, &
 ascensionis Christi, redemptionisque generis hu-
 mani: sed vt ex Dionysio cap. 4. caelestis Hiera-
 chiae relatum est, probatque ibi sufficienter ex Scri-
 pturis, reuelationes factae prophetis, ministerio
 Angelorum factae sunt, & esto ministerio eorum
 non essent factae, negandum non est Angelos san-
 ctos intellexisse sacras literas, & quae à prophetis
 praedicebantur: ergo omnes Angeli beati, siue in
 Verbo, siue in proprio genere, cognouerunt de
 mysterio incarnationis, antequam executioni man-
 darentur, ea omnia, quae prophetae cognouerunt, &
 praedixerunt in Scripturis.

Atque hinc sumitur argumentum cur affir-
 mus Angelos in die ascensionis Christi non igno-
 rasse ea, de quibus in testimonio illis Psalm. 27. &
 Isaia 63. est sermo. Ex Scripturis namque ipsis, in
 quibus illa continentur, quaeque tot annis Christi
 ascensionem praecesserunt, illa eadem didicissent,
 quando ex aliis capitibus ea non agnouissent. Vt
 ex salutatione, qua Gabriel Beatam Virginem salu-
 tauit, ex qua, & ex iis quae in natiuitate Christi acci-
 derunt, nec non ex doctrina & miraculis Christi
 Domini, euidenter colligere potuerunt, Christum
 esse Deum & hominem: praeterquam quòd eum
 naturaliter videre potuerunt, morientem, descen-
 dentem ad inferos, inde quoque sanctorum Pa-
 trum animas eruentem, ac resurgentem. Vnde qui-
 dam duo illa testimonia Psalm. 23. & Isaia 63. expo-
 nunt, quasi ex admiratione processerint interroga-
 tiones illae Angelorum, atque ex animo magnifi-
 candi Christum: non verò ex ignorantia. Atque in
 hunc modum exponit testimonium illud ex Psalm. 23.
 August. sermone 5. de ascensione. Alij, meo iudicio,
 rectius eadem interpretantur, vt sint quasi dialo-
 gus quidam Dauidis, & Isaia, in quo, vt magna illa
 illa de Christo vaticinentur, Angelos loquentes
 introducunt, quasi in Dauidis testimonio angelo-
 rum exercitus, vel propheta ipse regius Christum
 ascendentem comitatus dicat: *Attollite portas prin-
 cipes vestras, & eleuamini portae aeternales, & introibit*

rex gloria. Et aliis Angelis rogantibus: *Quis est iste rex gloria?* respondeat: *Dominus fortis & potens, &c.* In testimonio verò Isaie, quasi beati spiritus Christi interrogent, Christūque ipse reddat magna illa de se ipso. Itaque verā utriusque testimonij expressiones sunt conceptum ipsorummet prophetarum, quos de Christo ipsiusque dignitate, & ascensione formabant: non verò conceptum Angelorum, ac Christi.

Reuelationes in hoc mundo facte plurime quae ministerio Angelorum non omnes tamen.

Illud circa verba Dionysij 4. cap. celestis Hierarchy admonuerim: Mentem Dionysij non esse, omnia vniuersum, quae hominibus in hoc mundo reuelantur, ministerio Angelorum eis reuelari. Etenim, quae Angelis per Pauli praedicationem innotuerunt, non fuerunt Paulo per Angelorum ministerium reuelata, sed immediatē a Christo. Adde, Angelos neque in mentibus hominum, neque aliorum Angelorum producere quicquam posse immediatē, atque adeo neque cognitionem, & reuelationem, sed solummodō proponendo exterioris obiecta, aut mouendo imaginationem: quare reuelationes, quae interioris prophetis fiunt, aliaque spiritualis illuminationes, quibus & prophetas ipsos, & alios Sanctos viros Spiritus sanctus illustrat, a Deo efficiuntur immediatē sine interuentu ministerij Angelorum. Solum ergo vult Dionysius, reuelationes factas, aut per signa externa, aut exteriori Deo alicui apparente factas fuisse ministerio Angelorum Dei personam sustinentium, neminemque Deum vidisse vniquam. Vnde quod Exodi 3. dicitur apparuisse Dominum Moysi in flamma ignis de medio rubi, Actorum 7. quasi exponens Stephanus ait, *Apparuit illi Angelus in igne flamma rubi.* Et cum Exod. 19 & 20. dicitur, *Dominum tradidisse legem Moysi,* ad Galatas 3. eadem illa lex dicitur *ministrata per Angelos in manu mediatoris,* hoc est, Moysi, qui sequester & minister erat inter Deum & populum. Quibus, ad Hebraeos 2. de eadem lege additur, *Sic enim qui per Angelos factus est sermo, &c.*

Incarnationis verbi an fuerit Angelis in via reuelata.

Quod ad cognitionem supernaturalem per fidem de mysterio incarnationis attinet, quidam affirmant id fuisse Angelis omnibus reuelatum, dum fuerunt in via. Non quidem quoad omnes circumstantias, nempe quod Christus reparaturus esset genus humanum, moriturus, resurrecturus, &c. sed solum, quod futurus esset quidam homo, qui simul esset verus Deus & homo, & caput ac Dominus Angelorum & hominum. Imò sunt, qui asserant Luciferum, & demones eius sectatores, ex ea reuelatione sumpsisse ansam rebellandi contra Deum per superbiam & inobedientiam, ut constabit, cum de peccato Angelorum disputabitur. Sunt qui citent D. Thomam 2. 2. q. 2. art. 7. in responsione ad primum, & Augustinum 5. super Genesim ad litteram cap. 9. quasi asseruerint Angelos dum fuerunt in via habuisse reuelationem & fidem de mysterio incarnationis. At certè, si attentè legantur, neuter loquitur nisi de Angelis beatis. Clariùs videtur D. Thomas innuere eandem sententiam infra q. 64. articulo 1. ad quartum, *ubi mysterium,* inquit, *regni Dei, quod est impletum per Christum, omnes quidem Angeli à principio aliquo modo cognouerunt, maxime ex quo beati sunt visione Verbi, quam demones non habuerunt. Non tamen omnes Angeli cognouerunt perfectè, neque aequaliter. Vnde demones multo minus Christo existente in mundo, mysterium incarnationis cognouerunt. Si autem perfectè & per certitudinem cognouissent, ipsum esse filium Dei, & effectum passionis eius, nunquam Dominum gloria crucifixissent.* Hæc D. Thomas.

A Probant hi autores suam sententiam, quoniam vt D. Thomas 2. 2. quaest. 2. art. 7. & 3. parte q. 1. art. 3. ad primum affirmat, consonatque satis Aug. 9. super Genesim ad litteram cap. vltimo. Primus patrens in statu innocentiae habuit fidem explicitam Christi, mysterique incarnationis, non quidem quatenus illa ordinanda erat in redemptionem generis humani, eò quod homo praescius non fuerit suae ruinæ, sed quatenus ad consummationem gloriae, atque Christus caput esset hominum & Angelorum erat ordinanda. Viderique id satis colligi ex scripturis sacris. Geneleos enim 2. excitatus Adamus à sopore, quem ei Deus immiserat cum Euam de costa illius fabricauit (quem soporem Augustinus loco citato, & Bernardus sermone 2. dominicae septuagesimae, & multi alij, etiam per excessum contemplationis fuisse affirmant, tamen Bernardus non sit admodum ea in re firmus) vidensque mulierem spiritu prophético, vt Augustinus loco citato ait, dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne vna.* Quae verba referens & exponens Paulus ad Eph. 5. *Sacramentum,* inquit, *hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* cū ergo de iis, de quibus primi parentes in statu innocentiae habuerunt fidem, habuerunt etiam Angeli dum fuerunt in via, consequens profectò est, vt Angeli omnes, dum in via fuerunt, reuelationem, ac fidem mysterij incarnationis acceperint.

Angelos dum fuerunt in via habuisse notitiam incarnationis futurae suae dicitur primò.

B Secundò, Christus praedestinat us erat, vt esset caput & Dominus hominum & Angelorum: ergo decens fuit, vt Angelis, dum fuerunt in via, Christus, quae eorum Dominus, reuelaretur. Adde, eiusmodi notitiam de Christo per fidem cedere in dignitatem Angelorum, & in honorem Christi, & nec scripturis, nec dictis Patrum repugnare, eaque ratione non videri eis denegandam.

Adami sopore plerique asserunt fuisse actum.

C Sententia hæc, nec certa est, nec improbabilis, modò tamen ne talis cognitio de Christo futuro in Angelis concedatur, quae satis esset, vt ipso adueniente, demones eum certò possent cognoscere, quam notitiam D. Thomas, vt retulimus infra q. 64. negat, dici tamen posset, licet demones eam notitiam, quae ad id sufficeret, habuerint, Deum tamen cum eis non concurrisse, vt eum certò cognoscerent, demonesque seiplos, ne eum certò cognoscerent, excaecasse.

Secundò.

Tertiò.

D Qui argumentis propositis eam sententiam sibi non persuaderet, ad primum negare posset, Adamum spiritu prophético ea, in sensu, quem Paulus exposuit, protulisse: cūve esse sensum literalem eorum verborum, diceretque eum esse sensum spirituales, quem Adamus non cognouit, sed reuelatus fuit postea Paulo. Id quod satis verba Pauli innunt, dum inquit, *Ego autem dico in Christo & in Ecclesia,* quasi dicat, mihi hoc reuelatum est, & ego sum qui eiusmodi mysterium, ab Spiritu sancto in sensu spirituali intentum, in illis verbis Adami agnosco.

Angelos omnes in via reuelatione aliquā accepisse Christi futuri nō est improbabile.

E Ad secundum ita respondebit. Cū Christus praedestinat us sit vt esset caput hominum & Angelorum, ex praescientia, quod Adamus esset prauitaturus, & quod incarnatio necessaria erat futura ad reparationem generis humani, tamquam ex conditione sine qua non, iuxta D. Thomam, & sanctorum Patrum communior sententiam, decens non fuisse, vt ante ruinam generis humani, id hominibus, aut Angelis, dum essent in via, manifestaretur.

Ad 1.

Ad 2.

Ad tertium negandum est, id omne concedendum fuisse in Angelis dum erant in via; quod in dignitatem illorum tunc cederet, si status ille id non postulabat. Negandum etiam est, consonantius esse dictis Sanctorum ut plurimum affirmantium incarnationem futuram non fuisse, si Adamus non peccasset, tunc Angelis eam reuelationem fuisse factam.

A moralibus in angelis: at ostendimus 1. 2. quæstione 51. art. 1. in nobis concedendos esse habitus primorum principiorum, qui qualitates sint menti superadditæ, genereturque ex assensibus primorum principiorum: ergo & in angelis sunt huiusmodi habitus concedendi, qui ex assensibus, & appetitionibus eorum generarentur, & in intellectu, & in voluntate: & quoniam fundamenta huius nostræ sententiæ ibi iacta sunt, ne eadem multis in locis inutiliter repetantur, supercedo hoc loco à longiori hac de re disputatione.

QVÆSTIO LVIII.

De modo cognitionis angelicæ.

ARTICVLVS I.

Utrum intellectus Angeli quandoque sit in potentia, quandoque in actu.

Prima D. Thomæ conclusio.

PRIMA conclusio est. Angelus numquam est in potentia ad actum primum comparatione eorum, quæ potest naturaliter intelligere. Hæc ex eo est manifesta, quoniam ex sententia D. Thomæ Angelus creatus est repletus speciebus intelligibilibus eorum omnium, quæ potest naturaliter intelligere, per quas est in actu primo ad illa omnia intelligenda.

Secunda.

Secunda est. Comparatione eorum, quæ diuinitus ei reuelantur, nihil prohibet esse in potentia ad actum primum, ut ad speciem intelligibilem, qua intelligat gratiam, aut donum supernaturale alicuius.

Tertia.

Tertia est. Angelus potest esse in potentia ad actum secundum comparatione eorum, quæ naturaliter cognoscit, id est, potest esse in potentia ad actum cognoscendum eorum. Probatur, quia non cognoscit actu omnia simul: ergo poterit esse in potentia ad actum cognoscendum aliquorum.

Quarta.

Quarta est. Comparatione visionis beatificæ, qua Verbum, & ea quæ in Verbo illi representantur, intuetur, Angelus beatus semper est in actu. Hæc patet, quoniam visio beatificæ, in qua supernaturalis beatitudo angeli est posita, nec omnino, nec ex parte potest corumpi, ut q. 12. art. 8. & 1. 2. dum esset de beatitudine sermo, ostendimus. Ad nouam verò reuelationem faciendam in Verbo, esse potest in potentia antequam fiat, ut art. 8. cicato dictum est. Utrum autem angelus cessare possit à suis ipsius cognitione, diximus q. 56. art. 1. disp. 1.

5. Conclusio An sint in Angelis habitus infusi & naturales.

Utrum verò in angelis sint concedendi habitus, tam infusi, quam naturales, scientiarum & virtutum, quos suis actibus, ad quos sunt in potentia naturali, comparent, si quis quærat, sequens quinta conclusio respondebit. In angelis negari non possunt habitus infusi, fidei & spei, dum fuerunt in via, & caritatis, atque gratiæ, qui perseverauerunt in eis, qui beatitudinem sunt adepti. Probatur, quoniam ex suis viribus elicere non poterunt actus supernaturales illarum virtutum, quibus vitam æternam promerentur, dum erant in via, neque modò actus supernaturales quos eliciunt in patria: ergo indigebant habitibus supernaturalibus earum, quibus, quoties vellent, elicere eos possent, qui quæ actus illos ad esse supernaturale eueherent.

6. Conclusio Angelos suis actibus comparare habitus.

Sexta conclusio. Præter species intelligibiles, concedendi sunt in angelis habitus acquisiti per actus, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis non secus ac in nobis. Probatur, quoniam par est ratio de habitibus primorum principiorum in nobis, & de habitibus tam intellectualibus, quæ

ARTICVLVS II.

Utrum Angelus possit simul multa intelligere.

DISPUTATIO I.

SENTENTIA D. Thomæ hoc loco est, angelos non posse simul cognoscere multa per modum multorum, posse tamen per modum vnius. Exempli gratia posse cognoscere simul multas partes continui, quando per modum vnius cognoscunt eas in toto, & posse cognoscere simul prædicatum & subiectum quando cognoscunt ea, ut partes totius propositionis: posse item cognoscere simul multa comparata, ut in vna comparatione conueniunt. Pro qua re ponit D. Thomas regulam sequentem. Quæ per vnam speciem, aut rationem intelligendi cognoscuntur, cognosci possunt per modum vnius ac proinde simul: quæ verò cognoscuntur per diuersas species, cognoscuntur in partibus multorum, atque adeò nequeunt simul cognosci.

C Contraria sententia semper mihi visa est probabilior, nempe, non solum angelos, sed & nos, posse simul cognoscere multa per modum multorum: posseque simul cognoscere distinctis actibus ea, quæ representantur per distinctas species, non tamen æquè perfectè & intensè, ac si potentia ad vnum dumtaxat eorum attenderet: eò quòd pluribus in mentis minor est ad singula sensus. Nec desunt ex sectatoribus Dini Thomæ, iunioribus præsertim, qui non aliud D. Thomam asseuerare voluisse arbitrentur, quàm multa in modum multorum non posse æquè perfectè cognosci, ac si vnum dumtaxat cognoscere. Caietanus tamen hoc loco, & alij D. Thomæ antiquiores sectatores, D. Thomam existimasse arbitrantur, multa, per modum multorum, nulla ratione posse simul cognosci. Atque hæc sanè videtur eius mens fuisse.

D Quicquid tamen de mente D. Thomæ sit, probatur nostra sententia. Primò, quoniam angeli simul intelligunt suam substantiã, & res alias (cum enim ex sententia D. Thomæ, sectatorumque illius semper intelligant suam substantiam, ut quæst. 59. artic. 1. disputatione 2. dictum est, sanè, si nõ intelligerent simul alia, numquã ea intelligerent, quod est absurdum) sed substantia angeli, & res materiales non representantur angelis per eandem speciem, aut rationem intelligendi, eò quòd sua substantiam per ipsammet in partibus speciei intelligibilis concurrentem, res verò materiales per species intelligant: ergo quæ representantur per distinctas rationes intelligendi, & quæ cognoscuntur distinctis actibus, possunt angeli simul percipere, atque adeò cognoscere simul possunt multa multorum in partibus. Secundò, inferiores angeli simul possunt cognoscere hominem non esse lapidem, & res corporeas non esse Michaëlem Archangelum: sed hæc non

D. Thomæ sententia.

Angeli non possunt simul cognoscere multa per modum multorum.